

54. Zarate G. Représentations de l'étranger et didactique des langues. Paris: Didier. — 1993.

Маркова О.В.

старший викладач кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації

Шматок Т.Г.

старший викладач кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ ЯК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ БІЗНЕС-ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анотація. В статті розглядається концепція підготовки фахівців за дуальною формою навчання в різних країнах світу. Увага приділяється основним чотирьом моделям дуальної форми здобуття вищої освіти, які сприяють забезпеченню якісної бізнес-освіти в Україні.

Ключові слова: навчання впродовж життя, дуальна освіта, глобальний ринок, альтернативний метод навчання, змішане навчання, рівноправне партнерство, корпоративна культура, сендвіч-навчання, пілотний проєкт.

Abstract. The article focuses on the concept of training specialists based on dual form of education in the world. Attention is given to the main four work-based models in higher education. These models will provide effective business learning in Ukraine.

Key words: lifelong learning, dual education, global market, alternative method of learning, blended learning, equal partnership, corporate culture, sandwich learning, pilot project.

Постановка проблеми та її актуальність. Протягом останніх 10 років ринок праці змінився до невпізнання. В сучасному світі ІТ технології посідають значне місце як в навчанні, роботі, так і в повсякденному житті.

Дослідження *Deloitte Insights* показують, що до 2030 року роботу втратять близько 400 мільйонів людей, а близько 375 мільйонам доведеться змінити професію чи спеціалізацію [1]. Головним принципом сучасного суспільства стане модель безперервного навчання, яка допоможе отримати нові знання та навички і дасть можливість бути конкурентоспроможними на глобальному ринку праці в умовах ринково-орієнтованої економіки [2, с. 137].

Однак, слід зазначити, що в Україні зростає недовіра до ефективності навчання у вищих навчальних закладах. Однією з причин цього можна назвати невідповідність між діяльністю закладів вищої освіти та потребами сучасної молоді [3, с. 257].

- Перш за все, ця невідповідність стосується негативних показників працевлаштування молодих спеціалістів. Протягом січня-серпня 2019 року показник становив близько 33% від усіх безробітних в Україні.

- Слід також зауважити, що дисципліни, які вивчаються в університетах, часто не відповідають сучасним потребам бізнесу. Компанії, які працюють у ключових секторах економіки, говорять про розрив між навичками працівників та особистими вимогами до кандидатів на посади.

- Застаріла матеріальна база навчальних закладів (зношеність обладнання складає 60–80% за даними МОН) також не сприяє доступу студентів до сучасного

обладнання, яке використовують для виробництва товарів чи надання послуг у сфері бізнесу.

- Практика в університетах часто не відповідає сучасним вимогам, так як більшість закладів вищої освіти не мають сформованої бази практики для рекомендації студентам.

Відтак, зростає попит на якісну бізнес-освіту. У багатьох країнах Європейського Союзу спостерігається тенденція до розробки спільних освітніх програм для підготовки спеціалістів до роботи і життя в нових сучасних умовах. А саме концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, тобто поєднання академічного і професійного навчання, і є прикладом розробки загальноєвропейських моделей вищої професійної освіти.

Україна — активний учасник Болонського процесу і українська система освіти переживає період реформування і продовжує вивчати передовий досвід Європейських університетів.

У 2018 році уряд України ухвалив **Концепцію дуального навчання МОН**, взявши за основу німецьку концепцію дуальної освіти, яка вважається найуспішнішою в ЄС. Згідно цієї концепції, дуальна програма реалізується в 3 етапи (до 2023 року): 1-й етап — формування нормативно-правової бази; 2-й етап — пошук пілотних проектів і моделей дуальної форми навчання та моніторинг показників ефективності; 3-й етап — створення кластерів дуальної освіти разом із сторонами приватного сектору, зацікавленими інвестувати в освіту [4].

Аналіз останніх джерел і публікацій. Концептуальну дуальну модель вищої освіти досліджували відомі європейські фахівці Дж. Гарнет (Garnett J), І. Каннінгем (Cunningham I), Д. Бауд (Baud D), К. Ліндхолм-Лері (Lindholm-Leary K), Л. Фельдман (Feldmann I), Д. Грей (Gray D) та інші. Аналіз цих досліджень показує, що в європейських університетських програмах існують інші терміни (*work-based learning (WBL)*/ *work-integrated learning (WIL)*/ *work-related learning/ flexible and problem-solving learning (PSL)*), які використовуються для опису цього поняття. Професорка К. Ліндхолм-Лері, експерт з питань дуального навчання, аналізує університетські навчальні програми щодо впровадження ефективних методів дуальної освіти (*Review of research and best practices on effective work-based learning (WBL) як альтернативу традиційним методам навчання в університеті (Work-based learning: A critical challenge to the subject discipline and practices of higher education)*). Автор посібника *A Handbook of Work Based Learning* І. Каннінгем, розробив комплекс стратегій, компетенцій та методів WBL. А Професор Д. Грей, який очолює відділ з питань *work-related learning* в Суррейському університеті (*University of Surrey*), запропонував свої концептуальні ідеї дуального навчання (*A Briefing on Work-based Learning*).

В Україні питання впровадження дуальної форми навчання також цікавлять багатьох дослідників. Н. Абашкіна, С. Амеліна, В. Андрущенко розглядають загальні питання співпраці закладів освіти та бізнесу [5, с. 1–2]. В. Кухаренко розглядає інтеграцію діяльності виробничого сектору та освітніх закладів. М. Дернова вивчає Європейський досвід дуальних моделей вищої професійної освіти [6, с. 39–42]. О. Яковчук розглядає дуальну освіту як педагогічну інновацію, що поєднує практичну, теоретичну, дистанційну та аудиторну форми

навчання. **Мета даної статті** — розкрити особливості підготовки фахівців за дуальною формою навчання як забезпечення якісної бізнес-освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Що ж таке дуальна форма здобуття освіти? За Міжнародним стандартом ЮНЕСКО дуальна освіта — це «організований навчальний процес, що поєднує часткову зайнятість студента на виробництві та навчання з неповним навантаженням в університетській системі». За вітчизняною концепцією, дуальна форма навчання — це поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях (підприємствах, організаціях, в установах) для набуття певної кваліфікації [7].

Ця система навчання поєднує теоретичну частину підготовки фахівця, яка проходить у навчальному закладі (лекції, семінари, практикуми) та практичну частину — на робочому місці (підприємство, установа, організація).

Як правило, дуальна форма освіти передбачає участь студентів різних форм навчання: денна форма навчання із роботою за фахом, передбаченим навчальною програмою; денна форма навчання та робота за фахом неповний робочий день; навчання без відриву від виробництва.

Загальноєвропейська платформа дуального навчання у закладах професійної і вищої освіти, яка з'явилась завдяки проекту «Розробка європейських підходів і методів дуального навчання» (DEWBLAM), виділяє декілька основних положень:

1. Дуальне навчання включає три концептуальні ідеї, які запропонував Д. Грей: навчання через роботу (*learning through work*), навчання для роботи (*learning for work*), навчання на роботі (*learning at work*) [8, с. 3].

2. Дуальне навчання можна інтегрувати в освітні програми, які оцінюються на рівні кваліфікацій Європейської рамки кваліфікацій.

3. Дуальне навчання сприяє уникненню невідповідностей між діяльністю вищих учбових закладів і потребами сучасного бізнесу.

Дуальне навчання у закладах вищої освіти має *свої особливості*:

- рівноправне партнерство між зацікавленими сторонами: роботодавці, здобувачі освіти, заклад освіти;

- складання індивідуального навчального плану студента із врахуванням його попереднього досвіду роботи і навчання (система акредитації);

- можливість поєднати існуючі методи навчання із новітніми інформаційними технологіями та сучасними методами спілкування. Одним із прикладів такого навчання можна назвати змішане навчання (*blended learning*). Педагогічна технологія змішаного навчання — це один із методів сучасного навчання, який поєднує традиційне, онлайн та самостійне навчання [3, с. 258]. Іншими словами — це поєднання традиційних підходів для здійснення передачі знань в організації навчального процесу із технологіями електронного, дистанційного та мобільного навчання. Студенти отримують знання як очно, з викладачем (аудиторна навчальна діяльність), так і самостійно (онлайн режим);

- розробка проектів, що становлять інтерес і мають актуальність як для здобувача освіти, так і для роботодавця (умови робочого середовища, сфера професійної діяльності, корпоративна культура, тощо) [9, с 5].

Як бачимо, практична складова учбового процесу превалює у закладах вищої освіти багатьох країн світу (Німеччина, Австрія, США, Польща, Канада,

Казахстан). Впровадження дуальної форми навчання підтверджує цей факт. У вищих навчальних закладах багатьох країн існують різні моделі дуальної форми здобуття освіти. О. Яковчук у своїх дослідженнях посиляється на чотири основні моделі: 1) інтеграція вищої освіти з практикою чи виробничою діяльністю; 2) модель дуального консорціуму; 3) коопероване навчання; 4) сендвіч- освіта [10, с. 87–88].

Модель 1. *Інтеграція вищої освіти з практикою чи виробничою діяльністю.* Особливість цієї моделі — тривала виробнича практика студента під час його навчання у вузі. Освітній заклад відповідає за надання теоретичних знань, формування певних вмінь та навичок, а формування більш складних комплексних фахових вмінь та навичок відбувається безпосередньо на робочому місці. Така модель сприяє покращенню практичної підготовки студентів.

Модель 2. *Модель дуального консорціуму.* Особливість цієї моделі — теоретична (дистанційна) частина навчання на основі онлайн технологій відбувається ввечері, а практична частина формування фахових вмінь та навичок на виробництві відбувається вдень. Така модель сприяє скороченню терміну навчання.

Модель 3. *Коопероване навчання.* Особливість цієї моделі — кооперація закладу вищої освіти й фірми чи підприємства, де відбувається виробнича практика студента. Кількість фірм чи підприємств, дуальних партнерів закладу освіти — необмежена. Ця форма дуального навчання досить популярна у навчальних закладах США і Канади.

Модель 4. *Сендвіч-освіта (навчання-сендвіч).* Особливість цієї моделі — це принцип «сендвіча», тобто чергування навчання у закладі вищої освіти із роботою за спеціальністю. Цей британський варіант системи практико-орієнтованої підготовки найкраще підходить для бакалаврського рівня вищої освіти (4 роки навчання), коли студент спочатку 2 роки навчається в університеті, потім один рік працює за спеціальністю (ВНЗ допомагає із працевлаштуванням), а на четвертий рік знову повертається до університету для підготовки та захисту дипломної роботи. Існує ще один варіант такого формату навчання — студент три роки навчається у закладі вищої освіти, один рік в університеті іншої країни або стажується на підприємстві чи фірмі [11]. Таке чергування періодів навчання і стажування практикується у закладах освіти різних країн світу. Зокрема, у Великобританії та Франції такий формат отримання освіти називають «сендвіч курси» (*sandwich courses*). Таким чином, студент має можливість не лише використати свої знання на практиці, налагодити професійні контакти, а й отримувати заробітну платню і, за бажанням, повернутися в компанію вже як дипломований спеціаліст.

Після ухвалення концепції дуального навчання МОН в Україні проводяться певні заходи для підготовки фахівців дуальної освіти у вищих навчальних закладах. З жовтня 2019 року у 44 українських закладах фахової передвищої та вищої освіти запустили пілотні проекти з впровадження дуальної форми здобуття освіти. Про це на прес-конференції в УНІАН повідомив генеральний директор Директорату вищої освіти і освіти дорослих Міністерства освіти і науки Олег Шаров.

Київський національний університет імені Вадима Гетьмана (КНЕУ) також бере участь у пілотних проектах. В 2019 році КНЕУ ім. В. Гетьмана та провідні аудиторські та консалтингові компанії *Deloitte* та *Baker Tilly* підписали угоду про співробітництво щодо спільної підготовки професійних фахівців у галузі фінансів та аудиту. Така співпраця реалізується у площині рівноправного партнерства Університет – Студент – Аудиторська компанія. Вже з 1-го курсу студент має можливість навчатися в Університеті за індивідуальним навчальним планом. Передбачається, що 30% часу студент відвідує теоретичні заняття, а 70% працює в аудиторській компанії та застосовує теорію на практиці. Аудиторська компанія укладає трудову угоду зі студентом, яка передбачає виплату заробітної платні.

Крім цього, аудиторська компанія відшкодовує вартість навчання студента в Університеті.

Студент, зі своєї сторони, повинен виконувати вимоги навчальної програми і робочі завдання аудиторської компанії. Оцінку теоретичної і практичної підготовки здійснює Університет спільно з аудиторською компанією [12]. Така форма навчання розповсюджується на спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», факультет Фінансів. У пілотному проекті беруть участь 24 першокурсники.

На факультеті Міжнародна економіка і менеджмент започатковано інший пілотний проект. Студенти навчаються 2,5 роки, а з 2 семестру 3 курсу мають право навчатися за індивідуальним навчальним планом і працювати за фахом. 50% часу студент відвідує теоретичні заняття, а 50% — працює за фахом. З лютого 2020 року деякі студенти вже почали працювати і навчатися за індивідуальним навчальним планом. Як бачимо, українська вища освіта запроваджує європейський досвід підготовки фахівців за дуальною формою навчання, беручи за основу успішні прогресивні проекти країн Європейського Союзу.

Висновки. Отже, однією із причин впровадження дуальної форми здобуття освіти можна назвати невідповідність між діяльністю закладів вищої освіти та потребами сучасної молодшої людини. Можливість поєднати традиційні методи навчання із сучасними новітніми технологіями та методами спілкування — це ще одна причина запровадження дуальної освіти в Україні. І все це можливо лише завдяки рівноправному партнерству трьох сторін: здобувачів освіти, закладу освіти та роботодавців.

Вважаємо, що дуальна форма навчання як ефективний засіб реформування вищої освіти в Україні відповідає як вимогам роботодавців, так і підвищенню кваліфікації та інтелектуального розвитку студентів, що сприяє конкурентоспроможності української економіки у світі.

Список використаних джерел

1. Микола Рибчинський. Безперервна освіта — ключовий тренд майбутнього. — Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2019/2019/11/29/654273/>
2. Дернова М.Г. Дуальна модель вищої професійної освіти дорослих: європейський досвід. / М. Г. Дернова // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. — 2014 — Вип. 2 (9) — С. 138–143. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2014_2_19

3. Маркова О.В., Шматок Т.Г. Перевернуте навчання як один із методів покращення вивчення іноземної мови в сучасному економічному вузі. / О. В. Маркова, Т. Г. Шматок // Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ [Електронний ресурс]: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. м.Київ. (15 березня 2018 р). — Київ: КНЕУ, 2018. — С. 256–262. — Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/25078>
4. Зоряна Юзвін. Навчаємося працюючи: як теорія і практика таки єднаються у вишах. — Режим доступу: <http://studway.com.ua/dualna-osvita/>
5. Андрущенко В.П. Теоретико-методологічні засади реформування вищої освіти в Україні. Педагогічна газета. Академія пед. наук України. 2000. — №12 (78). — С. 1–2.
6. Дернова М.Г. Реалізація дуальних форм навчання в Європейських університетах. / М. Г. Дернова // Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. — 2019 — Вип. 3 (116) — С. 39–45.
7. ЮНЕСКО: Недостатки образования способствуют кризису. URL: <http://www.dw.com/ru/юнеско-недостаткиобразования-способствуют-кризису/a-16307327> (дата звернення: 06.04.2019).
8. David Gray. A Briefing on work-based learning. LTSN Generic Centre. Assessment Series № 11, 2001, pp.3-24. On-line: https://www.researchgate.net/publication/238620676_A_Briefing_on_Work-based_Learning
9. Work-based learning. A handbook for policymakers and social partners in EFT partner countries. Prepared for European Training Foundation by Richard Sweet, 2018. On-line: https://www.etf.europe.eu/sites/default/files/2018-09/Work-based%20learning_Handbook.pdf
10. Яковчук О.Л. Функціонування моделей дуальної форми здобуття освіти як ефективний спосіб підвищення конкурентоспроможності системи вищої освіти України. \ О. Л. Яковчук \ Молодий вчений. Педагогічні науки. — 2019 — №4 (68) — С. 86–90.
11. «Сэндвич-курс» от Суррейского университета. — Режим доступу: www.edukation.com.ua/news/sendvich-programma_ot_universiteta_surrey.html
12. Дуальна освіта — можливість навчатися працюючи. — Режим доступу: [http://bakertilly.ua/educational-center/дуальна освіта](http://bakertilly.ua/educational-center/дуальна%20освіта).

Машкова І.М.

кандидат педагогічних наук

старший викладач кафедри іноземних мов факультету фінансів

Лещенко Л.П.

*старший викладач кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації
факультету міжнародної економіки і менеджменту*

Белякова О.В.

старший викладач кафедри іноземних мов факультету фінансів

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

НАВЧАННЯ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НЕМОВНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ